

מסורת הש"ס

- (א) [לעיל ג. 3] (ב) [לעיל ג. 3]
(ג) פסוקים כח. חולין קל"ה.
(ד) [חולין ע"ב: כבודות נח.
ע"ש בנדרים ד"ה מפי].
(ה) [שבת ע"ז:].

הגהות הב"ח

- (א) ר"ש ד"ה והא רבא
וכי הא דקתני על המה
וכי אלמא שבע מינה
דקצירא ליה לרבא:

הגהות הגר"א

- [א] דנדר (בנדר דשבעה
מ"ע) תלמי' וי"ז א"ת
ד"ש: [ב] שם (ע"ד דלמא
ח"י קב ע"מ) תלמי' נ"ב
טור:

הגהות מהר"ב

- [א] תורה' בנדר וכו' ופ'
דלמא כ"ל: [ב] בא"ד
דקצירא רובע ע"מ הא
כ"ל: [ג] ד"ה מ"ש וכו'
א"ת דקצירא ופ"ר ל"ש
כ"ל: [ד] בא"ד מכלל
לדברין שיעורא דכ"ה.
מ"ת דכ"ה נמחק וי"ז
כ"ה: [ה] ד"ה וקצ"ה
וכי ש"ס הא"ת ע"ה
ט"מ כ"ל נ"ב ב"ן לתרומה
כ"ל: [ו] ד"ה בית דין וכו'
ותנא דלמא. כ"ל כ"ל
ש"ך ד"ה וכו' א"ת דעת
שלישית וכו' הנאמר לקמן:
[ז] בא"ד ו"מ וכו' הכרעה
ש"י מ"ת מ"ת. מ"ת.
בנדר נמחק: [ח] בא"ד
ומ"ש דהו"ל וכו' מ"ת.
כ"ל כ"ל. ומכלל וכו'
ש"ך לעיל בנדר ותנא
דלמא כמ"ל ע"ל:

הגהות התוספות

1. צ"ל ב"ן. 2. צ"ל והאמר.
3. כ"ל: ש"ה כ"ל
בספרי' התירוק וחסר
הקו"ף מן הספרי' וה"ה
ר"ש הקו"ף. ונ"ל וכו'
צ"ל וחסר הקו"ף במקום
חסר הקו"ף. 4. צ"ל
והאמר. 5. צ"ל א"ת מ"ת
מגלה ע"ה. 6. צ"ל א"ת
לתרומה. 7. צ"ל וכו' א"ת
הכרעה שלישית מ"ת. וכו'
מפרשים הכרעה שלישית
וכי. 8. צ"ל וכו' מפרשים
דעת שלישית. ופ"ר והא
כו'. 9. צ"ל כ"ל. ומ"ת
כ"ל נמחק.

מוסף רש"י

- לשדרה וגולגולת שאין
בהן עצמות.
דלמא דנע"מ לא היו
ש"י לענין טומאת אהל
א"כ ש"ה כ"ל רובע
ע"מ. נ"ב מ"ת וכו' מ"ת
כ"ל ש"ה א"ת דלמא
רוב בנינו או רוב בנינו
ש"ה מ"ת וכו' ומגלה
ע"ה. (ד"ה ג.) א"ת
הכרעה שלישית.
מכרעה. כ"ה א"ת ד"ת
הא א"ת כ"ל וכו' א"ת דעת
שלישית. א"ת דלמא דעת
כ"ה א"ת וכו' הכרעה (חולין
קל"ה ע"ב) דלמא. ופ"ר
כ"ה ו"ב ק"ס.

בהן גדול פרק שביעי נוזיר

והא רבא הוא דאמר. לעיל (דף ג.) א"ת דקתני (א) מן המה לא נכרה
אלא לרוב בנינו או לרוב בנינו א"ת שאין בהן רובע ע"מ וא"ת
שאין עליו בשר שהניז מגלה עליו וה"ה לשדרה וגולגולת שאין בהן
רובע ע"מ דהא חשיב כי הדדי. אלמא [כ"ש] דקצירא ליה לרבא

היכא דלמא רובע ע"מ משדרה
וגולגולת נוזיר מגלה עלה: אין הכי
נמי דמיעקרא קצירא ליה לרובע
ע"מ גמירי אלל בשר דשמעה
מ"ע דאמר השדרה והגולגולת ולא
אמר בה רובע ע"מ (ג) דהא אמינא
לרבי עקיבא דלמא דמשי מ"ת
נא"מ א"ת דהו"ל טומאה ולרבנן עד
למ"ת מ"ת א"ת ומדלל מ"ת הכי ש"מ
לכ"ל ע"מ ח"י קב ע"מ בנינו
ב"ן בשאר ע"מ ב"ן בשדרה וגולגולת:
ה"ש שמיא אומר. רובע ע"מ
שאלמו א"ת ב"ן ש"ה מ"ת א"ת
או משדרה או מגולגולת. אלמא
דכרובע ס"י והוא ש"ה (ג) משדרה
וגולגולת: **אמר רבי אליעזר וקניס**
הראשונים מקצתן היו אומרים ח"י
קב ע"מ וח"י לוג דם לכל. מטמא
בזהל ב"ן לתרומה וקדשים ב"ן לנזיר
ועושה פסח: **רובע ורביעי' דם לא**
לכל. [ז] מטמא כלומר א"ת א"ת מכלל
א"ת מטמא: ומקצתן היו אומרים
אף רובע ע"מ ורביעי' דם.
מטמאים את הכל: **וכ"ד של אחריהן**
אומרים ח"י קב נ"ו. אבל רובע
ע"מ ורביעי' דם לענין א"ת א"ת
תרומה וקדשים מטמאים בזהל א"ת
לא יסמך ימי נזיר ועושה פסח לנא"מ
הענין דכרובע: **מכ"י אין הכרעה שלישית מכרעה.** מכ"י כל
הכרעה ש"ה במקצת כדברי זה ומקצת כדברי זה אינה הכרעה עד
שתהא כולה וכו' כדברי א"ת מהן דהכרעה לשון שיקול ששולל דברי שנים
יותר מאחד ומה ראה ר' אליעזר לומר כן כ"ד של אחריהן כן היו
אומרים: **אמר ר' יעקב בר אידי.** לומר שיעקב הוא שהוא מפי
שמעה ואבטליון. וא"ת דלמא שאלמו מפי חגי זכריה ומלכא ו:
על אלו דרישא למעוטי ע"מ כשעורה. שאין הנזיר מגלה על אה"ל
דקצ"ה דעתא אמינא הואיל וא"תא בטומאה לענין נא"מ לטמא נמי
בזהל קא שמענן לן ללל וכו' א"ת דדבר מ"ת נ"ל כדלמא כפי"ה לא
מפרש מיקשי ולא מידי משום דתני והדר מפרש ור"י לפרושי דל"ל לא מפרש
ל"ה הוה אמינא דלמא על מגעו ועל משאו לא יא"ת מ"ת: **למעוטי**
א"ת הסוככים. א"ת מסמא וכו' היא א"ת שמוטלת על ג"י המה דר"י
דמפרש בנדרים ש"ה בפרק אומר ר' עקיבא (דף פג.) ש"ס הנזיר ויש
ע"ה א"ת ש"מטמא א"ת מגלה ע"ה. א"ת מסמא א"ת שומא
ולישא דקרא נקט דכתיב ושומת על פוס גוצא (בבלי א' ו.) כתיב. לשון
אחר א"ת הסוככים א"ת המסכת א' על הקצר דק"י"ל. כל המטלטלין
מביאין את הטומאה בעו"י המדרש חוץ מכלי גללים וכלי א"ת וכלי א"ת:

הבא מן השדרה דקתני צרישא דרובע מטמא בזהל כי צא מעיקר הגוייה וכי צא רובע מן השדרה א"ת מגלה עליה הנזיר⁵ דל"ן קצירא
לומר דל"ג כולי האי דלרבנן ל"ע ח"י קב ולשמאי ס"י צע"ס אחד דחי שא"ת שמאי דמחמיר א"ת רבנן [ח"י] קב ע"מ צע"ס א"ת
משדרה (א) ולפשוט מינה לאידך גיסא דלרבנן צע"ס ח"י קב דממשמאי דמחמיר לא צ"י א"ת ע"מ אחד מכלל דלרבנן שיעורא (א) דעת הלל
צע"ס דהיינו ח"י קב דל"ל לא צע"ס א"ת רובע קב הוה לכו לפרושי חומרייהו כמו שפירש שמאי חומרייהו דחי דלמא לא פליגי א"ת צע"ס אחד
ללא מטמא בזהל לרבנן א"ת רובע מטמא ולא חשו לפרושי מילתיהו: **זקני'ם הראשונים מקצתן היו אומרים ח"י קב ע"מ וח"י לוג**
דם רבא. ש"ס הא"ת ע"ה טמא (א) לתרומה⁶ ולקדשים ופליגי אמתניתין דמסכת אהלות: ומקצתם היו אומרים ח"י אומרים דם ורובע
ע"מ לכל. א"ת לומר ופליגי אמתניתין [דהכאן]: **ב"ר ר' שאלא ח"ה א"ת ח"י קב ע"מ וח"י לוג דם רבא.** א"ת לומר דתנן במתני'
רובע ע"מ ורביעי' דם לתרומה ולקדשים דהמאהיל עליהם טמא כדנן במתניתין דמסכת אהלות (פ"ג מ"א ו"ב) א"ת לא לומר ועושה
פסח והכי גמירי לכו וסברי לכו כמתניתין דל"ן הנזיר מגלה עליו כלל וסברו נמי כמתניתין דלמא דתנן דהמאהיל עליו כלל וסברו נמי כמתניתין
לתרומה וקדשים כי צ"ד אחרון סברי כמנא דמתניתין וכתנא דלמא (א) וי"מ הכרעה שלישית. היינו תלמידים שצ"ד אחרון היו תלמידים
לוקנים הראשונים ופ"ר והא אין הכרעה שלישית מכרעה (א) בנדר ומדמתי' דהכא ומתני' דהמאהיל עליו כלל וסברו נמי כמתניתין דלמא דתנן
דלמא דהיכא דלמא ומהו דהו"ל מ"ת א"ת דעת שלישית מכרעה ש"ה דעת שלישית טעם דפני ע"מ הוה כי הראשונים לא גילו
דעתם שיהא ראו' לחלק ב"ן נזיר ועושה פסח לתרומה וקדשים ומשי אמר רבי יעקב בר אידי מפי שמעה אמרו מפי חגי זכריה
ומלכא ועל כן סברי צ"ד של אחרונים לסקו' על שמועמם ולקצוה הלכה כמותם: **ע"ה א"ת דרישא למעוטי ע"מ כשעורה.** וא"ת
דכדריא קתני על ע"מ כשעורה על מגעו ועל משאו דממענן א"ת על אה"ל לא י"ל מ"ת והדר מפרש: ועל א"ת דלמא למעוטי א"ת הסוככים.
א"ת המיכך על הארץ ויש שני א"ת או ג' יוצאין מן הגדר וטומאה תחת אחת מהן ועבר תחת אחת מהן ואינו יודע אם האה"ל
על הטומאה וק"ת קשה דהא תנא ליה סיפא א"ת סככות ופרעות אין מגלה וי"ל דה"ה תני והדר מפרש כמו ע"מ כשעורה. מהר"פ ש:

מטמא בשדרה או בגולגולת אלמא חמירי: לפשוט מינה טעמא דשמאי דמחמיר הא רבנן עד דאיכא קב עצמות. כלומר הא רבנן בעו שדרה וגולגולת לענין טומאה ולתגלח נזיר [וא"כ] נמי בעי ח"י קב: ח"י קב עצמות
וח"י לוג דם לכל. פ"י לכל דבר בעי שיעור גדול א"ת לתרומה וקדשים. ופחות משיעור זה אינו מטמא באהל המה ופליגי אמתי' דאחלות. ומקצתן היו אומרים רובע עצמות ורביעי' דם לכל וא"ת הנזיר מגלה על אהל
ופליגי אמתי' דהכא: מכ"י אין הכרעה שלישית מכרעה. פ"י דב"ד של אחריהן פ"י למ"ש במתני':

נג.

הא א"ת שצורין ומפורקין צע"ס למימר א"ת יש בהן רובע ע"מ נוזיר
מגלה עליהן ומיפשוט דמקדמי' במתני' השדרה והגולגולת שלמים
ומסתמא א"ת בהן רובע ע"מ מכלל דעל ע"מ שצורין ומפורקין
ש"ס בה' רובע וצאו (השדרה) משדרה וגולגולת לא מגלה ופ"ר והא

הוא דלמא פירוש רבא לא נכרה
אלא לשדרה וגולגולת שאין בהן רובע
ע"מ אלמא דרבא גופיה קצירא
ל"ה דלמא שדרה וגולגולת דל"ת
בהן רובע ע"מ ולעולם א"ת
לך דלמא על רובע ע"מ דהא נמי
השדרה והגולגולת נזיר מגלה ומתני'
דקתני שדרה וגולגולת דמשמע שלמים
א"ת ט"ר לאשמועינן דלפ"ל אין בהן
רובע נזיר מגלה ולא איתפרש היכא
איתמר דרבא ויש ספרים דגרסי לעיל
(דף ג.) א"ת רבא לא נכרה א"ת
לשדרה וגולגולת שאין בהן רובע
ע"מ מנח סוגיא דהכא [ולעיל
פירש"ן דל"ל א"ת א"ת א"ת
גירסא: **ב"ר דשמעה מ"ע.** כן
כמוז כלל הספרים ולא איתפרש
מהר"ל וגמ"ר ופ"י לא מסתפינא
מכרעה הוה אמינא ש"ס חסרון
בספרים וגרסין מקמי פירכא
דקאמר² רבא לא נכרה א"ת מ"ת
עוקבא הכא בשדרה וגולגולת שאין
בהן רובע ע"מ פירוש מ"ת עוקבא
צ"ל לדחות התשובה שהצ"ה רבא
מחמת שיהי' סבור רבא דתסם
שדרה וגולגולת יש בהן רובע
ודחי לה מ"ת עוקבא דמ"ר בשדרה
וגולגולת שאין בהן רובע ופ"ר

הש"ס רבא ל"ל האי קצירא דלפ"ר לשדרה וגולגולת בזהל רובע
והאמר רבא לא נכרה וכו' ומשי' בנדר דשמעה מנח עוקבא דהא
שינויא דשני מ"ת עוקבא הכא דמוקי לה בשדרה וגולגולת שאין
בהן רובע וכו' האי גוונא הגיה רש"י בנדרים בפרק שני (דף כא):
שהיה כמוז בספרים [הקו"ף] וחסר הסוגיא מן הספרים והגיה
רש"י [המירוק]: ג"כ שמעתי דקידוש ידים והכי נמי בשמעתי' ש"ס
הקו"ף בזהל המירוק יש להגיה המירוק ובעלמא נמי אשכחנא
שהיה רבא צ"מ מ"ת עוקבא ע"כ לשון מהר"פ. והר"ב רבי יעקב
מקינון דחא ל"ש גירסא הספרים בנדר [דשמעה מ"ר עוקבא]
וה"פ (א) דהא רבא לא נכרה כ"י כלומר דהי' חסר מקמי ארעמיה
דרבא לאיתוי' ממתני' והא א"ת גופיה הוה דמוקי לה בשדרה וגולגולת
שאין בה רובע ע"מ ומשי' בנדר דשמעה [מ"ר עוקבא] רבא לא
אמר על מתני' א"ת על משנה דלמא (פ"ג מ"א ו"ב) דקחשיב רובע
בארביעי' דהא משני מ"ת ושרה וגולגולת משני מ"ת וע"ה
א"ת ט"ר ל"ה לשנוי' הכי [א"ת] מקמי דשמעה [מ"ר עוקבא] קצירא
ל"ה שאין שדרה וגולגולת שלל יא"ת בהן רובע ע"מ ומשום הכי הוה
מיימי' רבא ממתני' שפיר דלמא לא שמעה [מ"ר ע"ה]: **ר"ש שמאי**
אומר א"ת ע"מ אחד משדרה או בגולגולת. ומדלל צע"ס א"ת
ע"מ משדרה מכלל דרבנן דפליגי עליה ס"י לכו בשיעור דרובע ע"מ

הבא מן השדרה דקתני צרישא דרובע מטמא בזהל כי צא מעיקר הגוייה וכי צא רובע מן השדרה א"ת מגלה עליה הנזיר⁵ דל"ן קצירא
לומר דל"ג כולי האי דלרבנן ל"ע ח"י קב ולשמאי ס"י צע"ס אחד דחי שא"ת שמאי דמחמיר א"ת רבנן [ח"י] קב ע"מ צע"ס א"ת
משדרה (א) ולפשוט מינה לאידך גיסא דלרבנן צע"ס ח"י קב דממשמאי דמחמיר לא צ"י א"ת ע"מ אחד מכלל דלרבנן שיעורא (א) דעת הלל
צע"ס דהיינו ח"י קב דל"ל לא צע"ס א"ת רובע קב הוה לכו לפרושי חומרייהו כמו שפירש שמאי חומרייהו דחי דלמא לא פליגי א"ת צע"ס אחד
ללא מטמא בזהל לרבנן א"ת רובע מטמא ולא חשו לפרושי מילתיהו: **זקני'ם הראשונים מקצתן היו אומרים ח"י קב ע"מ וח"י לוג**
דם רבא. ש"ס הא"ת ע"ה טמא (א) לתרומה⁶ ולקדשים ופליגי אמתניתין דמסכת אהלות: ומקצתם היו אומרים ח"י אומרים דם ורובע
ע"מ לכל. א"ת לומר ופליגי אמתניתין [דהכאן]: **ב"ר ר' שאלא ח"ה א"ת ח"י קב ע"מ וח"י לוג דם רבא.** א"ת לומר דתנן במתני'
רובע ע"מ ורביעי' דם לתרומה ולקדשים דהמאהיל עליהם טמא כדנן במתניתין דמסכת אהלות (פ"ג מ"א ו"ב) א"ת לא לומר ועושה
פסח והכי גמירי לכו וסברי לכו כמתניתין דל"ן הנזיר מגלה עליו כלל וסברו נמי כמתניתין דלמא דתנן דהמאהיל עליו כלל וסברו נמי כמתניתין
לתרומה וקדשים כי צ"ד אחרון סברי כמנא דמתניתין וכתנא דלמא (א) וי"מ הכרעה שלישית. היינו תלמידים שצ"ד אחרון היו תלמידים
לוקנים הראשונים ופ"ר והא אין הכרעה שלישית מכרעה (א) בנדר ומדמתי' דהכא ומתני' דהמאהיל עליו כלל וסברו נמי כמתניתין דלמא דתנן
דלמא דהיכא דלמא ומהו דהו"ל מ"ת א"ת דעת שלישית מכרעה ש"ה דעת שלישית טעם דפני ע"מ הוה כי הראשונים לא גילו
דעתם שיהא ראו' לחלק ב"ן נזיר ועושה פסח לתרומה וקדשים ומשי אמר רבי יעקב בר אידי מפי שמעה אמרו מפי חגי זכריה
ומלכא ועל כן סברי צ"ד של אחרונים לסקו' על שמועמם ולקצוה הלכה כמותם: **ע"ה א"ת דרישא למעוטי ע"מ כשעורה.** וא"ת
דכדריא קתני על ע"מ כשעורה על מגעו ועל משאו דממענן א"ת על אה"ל לא י"ל מ"ת והדר מפרש: ועל א"ת דלמא למעוטי א"ת הסוככים.
א"ת המיכך על הארץ ויש שני א"ת או ג' יוצאין מן הגדר וטומאה תחת אחת מהן ועבר תחת אחת מהן ואינו יודע אם האה"ל
על הטומאה וק"ת קשה דהא תנא ליה סיפא א"ת סככות ופרעות אין מגלה וי"ל דה"ה תני והדר מפרש כמו ע"מ כשעורה. מהר"פ ש:

מטמא בשדרה או בגולגולת אלמא חמירי: לפשוט מינה טעמא דשמאי דמחמיר הא רבנן עד דאיכא קב עצמות. כלומר הא רבנן בעו שדרה וגולגולת לענין טומאה ולתגלח נזיר [וא"כ] נמי בעי ח"י קב: ח"י קב עצמות
וח"י לוג דם לכל. פ"י לכל דבר בעי שיעור גדול א"ת לתרומה וקדשים. ופחות משיעור זה אינו מטמא באהל המה ופליגי אמתי' דאחלות. ומקצתן היו אומרים רובע עצמות ורביעי' דם לכל וא"ת הנזיר מגלה על אהל
ופליגי אמתי' דהכא: מכ"י אין הכרעה שלישית מכרעה. פ"י דב"ד של אחריהן פ"י למ"ש במתני':

עין משפט נר מצוה

מוד א מ"י פ"ו מהל'
מורות הלכה ב ופ"ג
מהל' בילת מקדש ה' יג
ד ופ"ו מהל' קרנן פסח
הלכה ג סגן ע"ן ל קס
רנד ולח"ן סד:
מוד ב מ"י פ"ו מהל'
מורות הלכה ו ופ"ו
מהלכות קרנן פסח שס
ופ"ג מהל' בילת מקדש
שס ופ"ג מהל' טומאת מת
הלכה ג סגן שס וע"ן
לל:
מוד ג מ"י פ"ו מהלכות
מורות ה' ו ופ"ג
מהלכות טומאת מת הלכה
ב:
מוד ד מ"י פ"ו מהלכות
מורות הלכה ו:

נוסחת הריב"ן

[א] לעיל לא נכרה א"ת לרוב
בנינו ולרוב בנינו דהיינו
נמי שדרה וגולגולת דכי
הדי א"תן שאין בהן רובע
ע"מ הא א"ת דהו"ל טומאה
לכו טמאים
א"ת ל"ה דהו"ל טומאה או
לא השדרה והגולגולת דה"ה:
[ב] דל"ה הא רבא נ"ל רובע
ע"מ הוה אמינא ל"ע
גמירי לה א"ת כ"י: [ג] ב
מ"ת: [ד] לכל א"ת א"ת
מ"ת: [ה] לענין תרומה
וקדשים: [ו] עד מהל' כולה
למ"ת: [ז] א"ת דגרסי
מ"י שמעה אמרו מפי חגי
זכריה ומלכא ס"ד: [ח] וכו'
נזיר מגלה: טן ק"ש:
[י] המסכת עליו וקמ"ל
דקתנן ש"ס יו א"ת על
כתיבו מהל' על ג"י המה
א"ת על פי ש"ג א"ת
פרשיות מטמא דקתנן
מ"ת ח"י א"ת מטמא
דקתנן כל המטלטלין כ"י:

פ' הרא"ש

ת"ש שמאי אומר א"ת
ע"מ א"ת מן השדרה או מן
הגולגולת מכלל דרבנן
דפליגי עליה א"ת לכו
דרובע עצמות הבא מ"ת
טמא דאי לא הכי קא
מפליג לפרושייהו טובא:
ומשי' שמאי
דמחמיר. א"ת רבנן לעולם
אימא לך ח"י קב: תימה
דנזיר כ"י למפ"ש לתגלח
(נזיר) מהקדש מהאי
דמתני' לענין טומאת אהל.
ועוד תימה מ"ל לרמי בר
חמא שדרה וגולגולת
חמירי מרוב בנינו ורוב
בנינו שדרה וגולגולת
איכ"ר גדולים הם ואפשר
שיש בהם כ"כ עצמות כמו
רוב בנינו או רוב בנינו.
ונראה דכ"ה דרמי בר
חמא תליא בהך דמכביא
לן לעיל אי שדרה וגולגולת
תנן או שדרה או גולגולת תנן
דפשיטא ליה לרמי בר
חמא או שדרה וגולגולת
דכ"ה ח"י קב דהא לא
דכ"ה ואי שדרה או
גולגולת חמירי פשיטא ליה
דעל רובע מהם מגלה כיון
דחמירי והיא גופא קא
מביעיא לרמי בר חמא
שדרה או גולגולת תנן ונזיר
מגלה על רובע כיון
דחמירי. או דלמא שדרה
וגולגולת תנן ולא חמירי
ובכ"ה ח"י קב והשתא
מיימי' שפיר מפתניתין
דאהלות דמשמאי מטמא
בע"מ א"ת שדרה או מן
הגולגולת. מכלל דרבנן
קב עצמות

(א) אולי צ"ל לתנא' מ"ת מ"ת דמ"ת בטומאה א"ת לענין תרומה וקדשים ועוד תימה.